

УДК 372.851

ГУМАНІТАРНА ПРОБЛЕМАТИКА У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ

В.Пішванова, Г.Друзь, Г.Вавілова

***Анотація.** В статті розглядається систем моделювання професійної освіти як необхідної передумови успішного навчання студентів іноземної мови.*

***Ключові слова.** Моделювання, мотивація, спілкування, ефективність, навчання іноземної мови.*

***Аннотация.** В статье рассматривается моделирование систем профессионального образования как необходимая предпосылка успешного обучения студентов иностранному языку.*

***Ключевые слова.** Моделирование, мотивация, общение, эффективность, обучение иностранному языку.*

***Summary.** In the article has considered modelling as an important prerequisite of the successful foreign language teaching.*

***Key words.** Modelling, motivation, communication, efficiency, foreign language teaching.*

Постановка проблеми. Нині питання короткотермінового навчання студентів іноземної мови набуло особливої актуальності. Майбутні фахівці відчувають дедалі більшу потребу в практичному і швидкому оволодінні іноземною мовою. Сучасна молодь перевантажена інформацією і різними формами спілкування, не має достатньо вільного часу для довготермінового навчання ділової іноземної мови і часто поєднує навчання з роботою. Допомогу в цьому може надати вибір оптимальної освітньої моделі.

Останнім часом при моделюванні в освіті стали широко вживати такі поняття, як «освітня модель», «концептуальна модель» тощо. Теоретична модель втілює розуміння її автором того, що таке освіта, в який спосіб здійснюється та реалізується на практиці.

Аналіз наукових досліджень. Цій проблемі в основному присвячували свої дослідження зарубіжні автори: Н.Вінер, А.Розенблют, Ф.Розей та ін. В українській педагогіці вищої освіти ця проблема привернула увагу таких учених, як Н.Булатова, С.Дідківська, О.Мельничук та ін. Однак вони, пропонуючи свій досвід і методику його застосування у вивченні іноземної мови, приділяли мало уваги відокремленню моделей у цьому процесі. Мета нашої статті – визначити гуманітарні проблеми моделювання навчання іноземної мови.

Питання про модель вирішується залежно від того, як розуміється освітній інститут. У цьому випадку він розуміється як інститут-посередник, що здійснює трансляцію, культурних зразків новим поколінням. Залежно від схеми трансляції можна говорити про такі моделі, як модель конвеєра, проектну модель, мережну модель. Розглянемо їх детальніше.

"Модель конвеєра" — класична, сформувалася на базі європейського (німецького) університету і є наймасовішою в умовах світової освіти. Вона орієнтована на міцних твердих і глибоких класичних знань з наук і мистецтв. Усередині самої моделі можна виділити такі рівні:

- передача обсягу інформації, яку містять навчальні предмети, і побудова на цьому системи загальної підготовки;

- предметна підготовка, спеціалізація знань, поглиблене вивчення предметів, поглиблення в межах конвеєра і побудова на цій основі системи спеціальної підготовки;

- професійна академічна підготовка, створення ситуацій самовизначення через розробку і впровадження авторських курсів, майстерень, лабораторій на основі базової моделі конвеєра.

Виклад основного матеріалу. Розвиток освіти в цій моделі вибудовується як зростання обсягу знань, навчальних текстів і розширення навчальних програм. У такий спосіб освіта за своєю організацією нагадує кальку із системи наук і мистецтв, у якій сукупність відчуженого знання укладається в навчальні програми і предмети і транслюється новим поколінням. Через масовий характер освіти все навчальне знання вибудовується у визначену послідовність (конвеєр), воно закріплюється за носієм (викладачем). Студент при вступі проходить відбір, потім іде по цьому конвеєру, як по ланцюжку, і випускається як фахівець, що освоїв той чи інший курс. Керування

конвєєром здійснюється за допомогою державних, відомчих сходинок, побудованих за ієрархічним принципом. Ця модель поширена в суспільствах з одержавленими економікою і соціальною сферою та в суспільствах, що вийшли недавно з тоталітарних режимів.

Проектна модель — неklasична, побудована за моделлю американського університету. Вона передбачає практико-орієнтовану проектну освіту, прикріплення студентів до кафедральних проектів, вибудовування індивідуальних траєкторій. Сформувався як проектно-ігрова, в якій освіта будувалася як простір випереджального імітаційного програвання різних ситуацій, у ході якого утворюються нові норми і зразки, нові типи і структури діяльності. У цьому розумінні модель готує на основі знання про попередню діяльність, гри в сьогоденні професіонала, що працює в майбутньому.

Головний результат роботи цієї моделі — здатність створювати нові професійні структури. Таким чином, в освітньому просторі, крім культурних текстів, підручників та їх носіїв, потрібно вибудовувати простір тренажерів та ігрових імітацій, а також цільових перед-професійних робіт (дипломних проектів), працюючи в яких і над якими людина формується як професіонал нового типу — проектно-програмного. Крім лекцій і курсів, у цій моделі принципове місце займають такі організаційні форми, як тренажери, майстерні, проектні розробки. При підготовці в таких формах стає можливим здійснювати роботу в цільових дипломних проектах. Через них студент включається вже у власне професійну діяльність на конкретних робочих майданчиках разом із професіоналами, які там ефективно працюють та спілкуються іноземною мовою.

Мережна модель. Організація освіти за мережним принципом — це її облаштування відповідно до норм співорганізації в постіндустріальному, інформаційному суспільстві. Саме мережна форма може забезпечувати змістовність освітньої траєкторії того, хто навчається. У такій формі освіти події суб'єктності, ситуації самовизначення, самопроекування і самоорганізації стають не випадковим, а педагогічно проєктованим ефектом гуманітарної освіти.

На відміну від попередніх, ця модель є пошуковою, вона знаходиться ще на стадії проектних і дослідницьких робіт. Як деякі експериментальні проекти, вона розроблялася і запускала в ряді місць групами розроблювачів. Але як цілісний історичний культурний феномен ще не відбулася. У цій моделі, як уже зазначалося, головною фігурою стає «трансфесіонал» (термін, уже прийнятий і неодноразово озвучений у ряді робіт у різних професійних співтовариствах). Трансфесіонал — це навігатор, що веде пошук, ідучи по лабіринту траєкторії своєї освіти, що виробляє себе і постійно себе проблематизує, не зупиняючись на досягнутому.

Саме через масовізацію освіти потрібно робити перехід до мережної моделі і трансфесії, до мережних університетів. У ситуації розмивання меж (соціальних, географічних, політичних), переходу освіти до відкритих моделей у рамках світової комунікації, освіта як сфера має допускати різні моделі (як названі вище, так і змішані, і нові). А це означає, що освіта змушена ставати мережною не тільки в сенсі створення інформаційних банків та інформаційних потоків і забезпечення доступу до них через систему «світової павутини», а й відкритості і доступності різних культурних практик для різних споживачів і суб'єктів освіти. Так формується уявлення про мережну освітню спільність як про простір, в якому конкретна людина стає організатором, підприємцем своєї освіти, змінюючи свою професійну і культурну ідентичність.

З урахуванням сказаного стає зрозумілим, що зрушення в освіті не обов'язково пов'язане зі створенням нових типів освітніх установ. Якщо раніше зміна освітніх моделей спричиняла і зміну базових типів освітніх установ, то тепер зрушення відбувається по лінії підключення різних (і класичних, і неklasичних) установ, груп людей до світових освітніх мереж. Мережна організація характерна не для окремої установи, а для системи культури й освіти в цілому. І це не тільки інформаційна мережа, а й проектно-програмна, мережа команд професіоналів. У цьому розумінні трансфесіонал — це світовий навігатор, фахівець, що бере участь у світових проектах. Для нього немає політичних і географічних меж.

У зв'язку з досліджуваною проблемою потрібно відзначити специфіку власне технологічного й методичного забезпечення мережної освіти. Насамперед, це стосується Інтернету. У тому вигляді, в якому Інтернет упроваджується в освіту, він не може сприяти формуванню нових моделей освіти, а головне, розвитку мислення. Поки що він провокує формування споживацької свідомості, що оперує готовими, порожніми формами і не потребує креативності. Інтернет виступає засобом відчуження, він розбешує, створюючи ілюзію простоти добування знань. Але технічні засоби за темпами зростання випереджають зростання методичного і професійного забезпечення.

Нині в освіті в цілому й у вищій зокрема в Україні домінує модель конвєєра. У цьому зв'язку виникає ряд принципових труднощів і проблем. Найважливіші з них такі:

Втрата освітою функції культурного посередника. Вона скоріше виконує функцію інституту

соціального і державного захисту та інформаційного довідника, за яким готують у кращому випадку предметників — спеціалістів у галузі іноземних мов, які не володіють професійним гуманітарноорієнтованим мисленням.

Збереження навчального предметоцентризму як базового принципу розподілу освіти на предмети, профілі, спеціалізації. Давно відомо, що в постіндустріальному суспільстві найбільш успішним і затребуваним є не вузький фахівець, а професіонал. Його готують не як фахівця вузького профілю, а як людину мобільну, готову за необхідності переучуватися, змінювати спеціалізацію, опановувати нові соціальні і професійні ролі і функції. Фактично це і є стрижень гуманітарної освіти в новій ситуації. Тож і соціально активні гуманітарії (філософи, соціологи, психологи) повинні ставати експертами і консультантами в соціальних проектах і програмах розвитку, в тому числі зарубіжних і міжнародних. Така система особливо доречна в гуманітарній сфері, тобто сфері розвитку людського потенціалу.

Неефективна форма організації навчального процесу. За конвеєрного принципу у викладанні переважає прямий контакт викладач — студент, і в цьому контакті домінує проста усна передача інформації, яка потребує фізичної присутності викладача. Украй мало застосовуються такі особливо важливі у вивченні іноземних мов форми, як тренінги, майстерні, тренажери, ігри, проектування і програмування, колективні форми взаємодії тощо. Дуже мало використовуються ігри, тренінги, практика рефлексивної і проектувальної роботи, що виробляють уміння слухати і чути, розуміти, будувати рефлексію, проектувати, вести переговори, вступати в діалог, вести дискусію тощо. Подібний блок умінь і навичок складають базу успішного засвоєння іноземних мов. Програмні якісні зміни не можуть мати місце без змін підходів та філософії викладання матеріалу. Для цього потрібні такі компоненти: зацікавленість, мотивація та стимулювання пізнавальної діяльності студентів.

Консерватизм професорсько-викладацьких кадрів. У рамках конвеєрної моделі можна бути ефективним лектором. Але робота з групою динамікою в малій групі і проектування освіти зі студентами вже не входить у професійну компетенцію такого викладача. Цій моделі відповідають і методи навчання: домінують такі форми, як лекції, семінари, і такі форми контролю, як усні заліки й іспити. Отже, стає зрозумілим, що викладачу треба аналізувати та об'єктивно оцінювати свою діяльність, стратегічно і тактично мислити, володіти оперативною інформацією, максимально використовувати різноманітні форми стимулювання учнів. Навчальний мовний матеріал необхідно відібрати з особливою ретельністю, також необхідно перевіряти його придатність у життєвій ситуації.

Несформованість гуманітарного співтовариства в країні в цілому. В основу освіти в Україні, було покладено німецьку модель, що пояснювалося устроєм соціального і політичного життя в країні. Така система була покликана готувати насамперед чиновників — виконавців і грамотних функціонерів державної машини. І цей підхід дотепер домінує. Діяльність викладача — завжди була діяльністю з управління іншою. У вивченні ж іноземних мов, як правило, треба спиратися на модель англосаксонську, що ґрунтується на свободі вибору. А це, в свою чергу, припускає вироблення таких якостей, як воля, ініціативність, самостійний пошук, тобто атрибутів цивілізованого суспільства, до якого прагне Україна.

Висновки. Отже, гуманітарна проблематика у вивченні іноземних мов дорослими пов'язана із соціально-політичними особливостями нинішнього етапу розвитку України. Головними чинниками збереження такого стану речей є декультуризація освіти, предметоцентризм, неефективність форм організації навчання, консерватизм викладачів. Тому завдання реформування системи вищої освіти в Україні, зокрема в галузі вивчення іноземних мов, передбачають розширення гуманітарної складової і посилення особистісної мотивації учнів. Основною метою освіти є підготовка кваліфікованого, компетентного та конкурентоспроможного працівника, готового до постійного професійного росту. При цьому необхідно сприяти формуванню творчої, активної, гармонійної особистості.

Література

1. Алексеева-Вовк М.І. Педагогічні умови соціалізації студентів засобами культури мовлення: автореф. дис. ... канд. пед. наук:13.00.05/ М.І.Алексеева-Вовк; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова.-К., 2008.-23с.
2. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії /І.А.Зязюн, Г.М.Сагач.-К.: У_Ф інститут, 1997. 330с.
3. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность: 2-е изд./ А.Н.Леонтьев.-М.: Политиздат, 1997.-304с.
4. Лукашевич М.П.Соціалізація: виховні механізми і технологія/ М.П.Лукашевич.-К. УЗМН, 1998.-168с.
5. Капська А.Й. Соціальна педагогіка: навчальний посібник / А.Й.Капська, Л.І.Міщик / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова, Укр. держ. центр соц. служб для молоді.-К., 2000.-264с.
6. Психологія. Словарь. –М.: Политиздат, 199.-424с.
7. European Language Portfolio. Proposals for Development: Concil Of Europe. - Strasbourg, 1997.